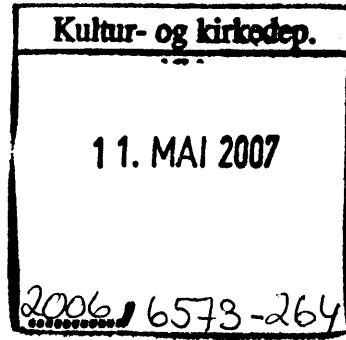

DEN NORSKE
FORLEGGERFORENING
THE NORWEGIAN PUBLISHERS ASSOCIATION

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep.
0030 Oslo

Oslo, 9. mai 2007

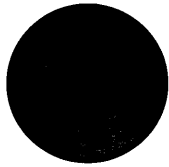
BIBLIOTEKREFORM 2014

Vedlagt ligger høringssvar til *Bibliotekreform 2014* fra Den norske Forleggerforening.

Med vennlig hilsen

Per Christian Opsahl

Administrerende direktør

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep,
0030 Oslo

Oslo, 1. mai 2007

BIBLIOTEKREFORM 2014

Den norske Forleggerforening (DnF) har behandlet høringsnotatet til Bibliotekreform 2014 og kommer med dette med sitt tilsvaer.

1. Generelle kommentarer

Bibliotekreform 2014 viser en svært ambisiøs og offensiv biblioteksektor med store vyer for en samlet biblioteksektor. Med utredningen har biblioteksektoren gitt viktige premisser til nødvendige diskusjoner og beslutninger om fremtidens bibliotek. Forleggerforeningen vil likevel få påpeke at utredningen ikke gir svar på en del sentrale spørsmål.

Ansvar for bibliotekene er delt ved at ABM-utvikling har ansvaret for folkebibliotekene, og kommunene har ansvaret for skolebibliotekene. Til sammen hører bibliotekene under tre departementer. Selv om organiseringen og ansvar ligger på forskjellige instanser bør ikke dette bli et hinder for å se biblioteksektoren i en større og helhetlig sammenheng, og bør følgelig legges under ett departement.

Realisering av målene i Bibliotekreform 2014 vil kreve betydelige økonomiske ressurser, samtidig som det vil kreve samarbeidstiltak innen sektoren selv og gjennom samarbeidende institusjoner i kultur- og kunnskaps-Norge. Her vil det særlig påhvile sektoren selv å ta nødvendige initiativ både internt og eksternt.

En særlig utfordring som ligger i gjennomføringen av reformen vil være å motvirke forskjeller. I dag er bibliotektilbudet fra kommune til kommune svært forskjellig, og innen enkeltkommuner finner en også store forskjeller i tilbudet. Målet med reformen må være å styrke tilbudet til alle forskjellige grupper av brukere, slik at målsettinger om service, kunnskap, tilgjengelighet, tjenestetilbud og lokaliteter blir oppnådd.

For skolebibliotekene ble det 31. januar 2007 lagt frem en rapport gjennom Møreforskning Volda som dokumenterer tilstanden i skolebibliotekene. Selv om rapporten ikke hører med til denne høringen, ber vi om at rapporten tas med og legges til grunn i det videre arbeidet med bibliotekreformen. En særlig offensiv for å utvikle et hensiktsmessig bibliotektilbud i samsvar med behovene etter Kunnskapsløftet og eventuelle nye reformer i skolene etterlyses.

2. Kommentarer til hovedsatsingene

MÅLOMRÅDE 1: INNHOLD OG TJENESTE

Kompetanse

Utredningen legger stor vekt på bibliotekansattes kompetanseutvikling innen *formidling*. Det synes imidlertid som om dette i første rekke gjelder kompetanse innen områdene data og logistikk, derimot står det lite om litteraturformidling og de bibliotekansattes litterære (skjønn- og faglitteratur) kompetanse. Forleggerforeningen mener det vil være en svekkelse av bibliotekjenestene om en ikke prioriterer at de ansatte fortsatt skal forvalte en solid kunnskap om litterært innhold. Det er avgjørende at litterær kompetanse behandles i en så omfattende reform.

Opphavsretten, opphavsmennene og den kunstnerisk skapende virksomhet

Bibliotekene har et særlig ansvar for at opphavsretten respekteres og forvaltes på en betryggende måte. Gjennom sine samlinger og sitt tekniske utstyr har bibliotekene mulighet for å formidle og tilgjengeliggjøre innhold uten at dette er dekket av fullmakter eller særlige avtaler med rettighetshaverne.

Det er nødvendig at biblioteksektoren utarbeider retningslinjer for en betryggende håndtering av de opphavsrettigheter som forvaltes på vegne av samfunnet samtidig som det også utarbeides retningslinjer for sikker distribusjon og tilgjengeliggjøring med opphavsrettsnotiser for vernet materiale. På samme måte må det etableres betryggende sikkerhet for at bibliotekenes innhold i digitale formater sikres mot ”innbrudd”, slik at uvedkommende ikke kan tilegne seg, endre, slette eller på annen utilbørlig måte påvirke dette innholdet.

Forleggerforeningen anbefaler at biblioteksektoren inviterer berørte rettighetsorganisasjoner til samarbeidsprosjekter for å styrke bevisstheten i bibliotekene om opphavsretten, slik at bibliotekene, de bibliotekansatte og brukerne kan øke kunnskapen om og forståelsen for opphavsrettens og den skapende virksomhets betydning for samfunnsutviklingen.

Digitalisering og rettighetsforvaltning

”For at befolkningen skal kunne benytte utvalgte digitale innholdsressurser fritt, samtidig som opphavsretten ivaretas, må det forhandles frem nasjonale ressurser. Arbeidet med lisens- og konsortieavtaler som gir tilgang til digitale kunnskapskilder, er omfattende. Det er viktig både å utvide mengden av slike ressurser og å utvikle nye forretningsmodeller som gir tilgang til ressursene.” (s.17)

Utredningen kommer bare overfladisk inn på spørsmål om honorering ved overgangen fra eksemplarframstilling til lisens- og konsortieavtaler ved digital formidling. Hvordan skal opphavspersoner og produsenter honoreres under en nasjonal lisensavtale? Utredningen berører ikke spesifikt forfatterrettigheter og opphavsrettslige spørsmål, spørsmål av avgjørende betydning ved fri tilgang.

Løsninger for fremtidens digitale bibliotekløsninger bør søkes gjennom erfaringer fra ulike forsøksprosjekter. Slike forsøksprosjekter, der ulike institusjoner i fellesskap utvikler modeller på begrensete områder bør fortløpende initieres.

Forleggerforeningen har til eksempel inngått en tidsbegrenset avtale om digitalisering og visning på skjerm i tilknytning til utvalgt trykt materiale om nordområdene. Avtalen er inngått mellom Nasjonalbiblioteket, Den Norske Forfatterforening, Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening, Forvaltningsorganisasjonen LINO og Den norske Forleggerforening. Vi mener det er behov for flere slike forsøksprosjekter slik at samarbeidsorganisasjoner kan vinne flere erfaringer om digitalisering og tilgjengeliggjøring av innhold.

Utfordringene for fremtiden ligger ikke nødvendigvis bare i forskjellig syn på opphavsrett og digital utnyttelse, men like mye på mangel på ressurser. Et effektivt bibliotekvesen som skal svare på samfunnets behov for tilgang på kvalitetssikret kunnskap vil kreve betydelig investeringer fra det offentlige.

Innkjøpsordningene

Bibliotekreformen ønsker å utvide deler av innkjøpsordningen; fagbøker for barn, sakprosa, oversatt litteratur, film, musikk. Betydningen av innkjøpsordningen for skjønnlitteratur er ikke utdypet i planen. Sammen med det desentraliserte folkebiblioteket er ordningen avgjørende for spredningen av skjønnlitteraturen, og det er grunn til å understreke at også denne ordningen må vernes og styrkes.

For lesergruppen barn og ungdom er det avgjørende at de har et godt bibliotektilbud i nærmiljøet sitt, og innkjøpsordningen for denne gruppen må sikre den fulle bredden av litteraturtilbudet. Barn og ungdom trenger god tilgang på bøker for å bli stimulert til å lese og for å få økt leseglede. For barn og ungdom er det også viktig med god tilgang på bøker på eget språk. Tilbudet for barn som har nynorsk som skriftspråk er ikke tilfredsstillende, innkjøpene har ikke økt de siste 30 årene.

Alle innkjøpsordninger må fornyes, styrkes i takt med utviklingen. Alle offisielle utredninger som foreligger om innkjøpsordningene for litteratur bekrefter at ordningene er innrettet hensiktsmessig og at de oppnår de intensjoner som begrunner dem.

For alle innkjøpsordninger er det viktig med en større satsing på formidling av innkjøpsbøkene til brukerne. Bibliotekpersonalet må få særlig kunnskap om de innkjøpte bøkene og det må etableres tiltak for at tilbudet blir kommunisert og tilrettelagt for forskjellige grupper brukere.

Det savnes en grundigere behandling av forholdet mellom innkjøpsordningene og det digitaliserte biblioteket. Hvilke konsekvenser får dette for honorering av opphavspersoner og produsenter? Hvordan skal man utvikle bibliotekvederlaget i den digitale tidsalder?

På ett område mangler det en innkjøpsordning. Kulturtidsskriftene (Samtiden, Syn & Segn, Kirke & Kultur osv.) blir i liten grad tilbudt gjennom bibliotekene. For bibliotekbrukere og kulturinteresserte vil kulturtidsskriftene være et viktig tilskudd i bibliotektilbudet.

MÅLOMRÅDE 2: STRUKTUR OG ORGANISERING

Folkebibliotekene

Utredningen legger langt større vekt på bibliotekene som digitale nettverk enn steder som samler den fysiske boka. Det er vanskelig å forstå ut fra utredningen hva slags og ikke minst hvor mange folkebibliotek det vil bli i fremtiden.

Foreningen ser det som et stort problem at utredningen på den ene siden har som mål at det fysiske bibliotek skal videreutvikles, men samtidig foreslår at bibliotek med færre enn fem årsverk må "konsolideres" med bibliotek i andre kommuner (s. 27). Ifølge utredningen er det i tillegg 244 kommuner med mindre enn én fagutdannet bibliotekar i hel stilling, og slik utvalget leser utredningen, regnes ikke disse som operative enheter i den kommende bibliotekreformen.

Det hadde vært en fordel om begrepet "konsolidering" hadde vært presisert bedre, men så langt Forleggerforeningen oppfatter dette, innebærer det nedleggelse av mange små, lokale folkebibliotek, og dette vil få store negative konsekvenser for biblioteket som fysisk møteplass der folk bor. DnF mener at det også for fremtiden må være bibliotek og gjerne filialer i alle kommuner.

Bibliotekene må tilby en bredde av boktilbudet, slik at også den smale litteraturen blir prioritert og gitt oppmerksomhet. Utredningen gir ikke svar på planene for den smale litteraturen, skal denne bare være tilgjengelig på nettet eller ved fjernutlån?

Utredningen har mange visjoner knyttet til digitalisering av bøker, men det er lite å finne om innholdet i dette fremtidige biblioteket, og aller minst om det fysiske bokeeksemplaret.

Selv om planene for bibliotekreformen synliggjør store visjoner for digital distribusjon av innhold må reformen også omfatte en samlet plan for eksisterende fysiske samlinger samt en plan for utvikling av disse. Fysiske eksemplarer vil i reformperioden fortsatt ha en sentral rolle for de fleste utgivelsesområdene til forlagene. Med særlig tanke på at biblioteket skal ha et tilbud for en samlet befolkning må en også ta høyde for at ulike befolkningsgrupper har behov for tilrettelagt innhold i forskjellige medier.

Forleggerforeningen mener at utredningen ikke har drøftet hvordan en skal sikre nytt innhold i bibliotekene i fremtiden og hvordan de ulike tiltakene vil påvirke nyskaping.

Logistikk

Ved siden av digitalisering ser logistikkspørsmål ut til å være regnet som den viktigste utfordringen i utredningen.

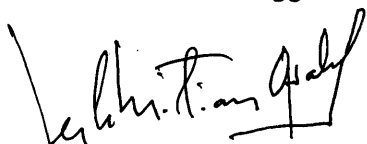
Under punktet om landsdekkende transportordning (s. 30) tas det til orde for sentrale fellesinnkjøp der bibliotekene blir samlet i et nettverk, altså en økning av såkalte fjernlån. Forleggerforeningen stiller spørsmål ved om det samfunnsøkonomisk er klokt å transportere bøker fra bibliotek til bibliotek fremfor å innlemme flere eksemplarer av hver tittel i samlingene. Med tanke på at hvert fjernlån koster om lag 1/3 av prisen for en ny bok vil innkjøp av flere eksemplarer i mange tilfeller være en bedre investering.

På samme måte skrives det mye om tilgjengelighet, men ikke i hvilken form. Tenker man seg bibliotekene som terminalstasjoner uten bøker? Hvorfor styrke det fysiske rommet hvis biblioteket i hovedsak skal fungere som en logistikkentral for digitale tjenester og boktransport? Innen den utviklingen utredningen skisserer, vil mange av de digitale tjenestene også kunne utføres fra egne personlige datamaskiner i hjemmene.

Oppsummering

Forleggerforeningen har i sitt høringssvar særlig påpekt at utredningen ikke problematiserer at biblioteksektoren hører under tre departementer. DnF mener det vil styrke sektoren om den lå under ett departement. Videre vil vi påpeke at utredningen i liten grad tar opp forholdet til opphavsretten. Særlig med de muligheter som ligger i digital distribusjon og lagring av innhold er det påkrevet at biblioteksektoren utviser en særlig aktsomhet i forhold til rettighetshavere til innhold. Det må utarbeides en plan for hvordan opphavsretten skal forvaltes og praktiseres for digitalt materiale. Utredningen behandler den digitale infrastrukturen meget offensivt, men det mangler en plan for å utvikle og fornye de fysiske samlingene. For publikum vil åpningstider, kompetente litteraturformidlere, gode bibliotekrom og tilgjengelighet av bredden i litteraturen være sentrale. På disse områdene er utredningen dessverre lite konkret.

Med vennlig hilsen
Den norske Forleggerforening

Per Christian Opsahl
Administrerende direktør